

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความ เป็นมาของปัญหา

การเลือกตั้ง เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญมากในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ปัจจุบันรัฐบาลเกือบทุกประเทศจะประกาศว่า ดนชั้นครองอำนาจในฐานะ เป็นตัวแทนของประชาชน ในประเทศโลกเสรีจะยึดหลักการที่ว่า ผู้บริหารประเทศจะต้องมาจากการเลือกตั้งของประชาชน ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม โดยถือว่าการเลือกตั้งคือการ เป็นตัวแทนของชนทั้งชาติ¹

การเลือกตั้งตัวแทนประชาชนเป็นกระบวนการทางการเมืองอย่างหนึ่ง ในระบบการปกครองที่เชื่อว่า อำนาจอธิปไตยหรืออำนาจสูงสุดในการปกครองเป็นของปวงชน ซึ่งคิดค้นขึ้น แทนระบบการปกครองที่ถือคติอำนาจอธิปไตย เป็นของบุคคลใดบุคคลเดียวหรือคณะบุคคล โดยอ้าง ลัทธิเทวสิทธิ์หรืออภิอำนาจหรือความมีคุณสมบัติพิเศษบางประการ เป็นเครื่องมือให้ความชอบธรรม ในอำนาจปกครองของตน การเลือกตั้งเป็นกระบวนการที่เลือกสรรรัฐบาลที่จะมาทำการปกครอง และสร้างความชอบธรรมให้แก่อำนาจการปกครองของผู้ปกครองให้เป็นไปโดยสันติ การเลือกตั้งในประเทศที่มีพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมืองมากกว่าหนึ่งพรรคหรือหนึ่งกลุ่ม มีบทบาทสำคัญในการ ยุติข้อขัดแย้งในระบบการเมือง โดยเคารพและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์กติกา และธรรมเนียมปฏิบัติที่ ใช้บังคับในระบบการเมืองนั้น การเลือกตั้งที่เป็นไปตามกฎเกณฑ์กติกาดังกล่าวจะทำให้คู่ต่อสู้ทางการเมืองยอมรับผลการตัดสินใจของผู้เลือกตั้ง โดยฝ่ายที่ชนะจะได้รับมอบอำนาจจากประชาชน

¹ Samuel A. Johnson, Comparative Government (New York : Baron's Educational Series, Inc., 1973), p.15. อังถึงใน ไพรัตน์ เตชะเสถียร, "การออกเสียงเลือกตั้งในอำเภอบ้านดู่ ศึกษากรณีการไปออกเสียงเลือกตั้งในอัตราสูง" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้า 1.

ให้ทำการปกครองในช่วงเวลาที่กำหนดไว้ ฝ่ายแพ้กี้จะหาทางเอาชนะในคราวต่อไปตามวิถีทางที่ กฎเกณฑ์และกติกาได้กำหนดไว้ วิธีการ เช่นนี้ช่วยอำนวยความสะดวกให้การสืบต่ออำนาจทางการเมืองและการ ปกครอง เป็นไปอย่างสันติ ไม่ต้องอาศัยวิธีการที่ผิดกฎหมายและไม่ชอบธรรม เช่น การปฏิวัติ รัฐประหาร เป็นกลไกในการสืบ เปลี่ยนอำนาจ

กระบวนการสืบ เปลี่ยนอำนาจการปกครองโดยการเลือกตั้งนี้ เป็นกลไกสำคัญที่จะคอย เตือนสำนึกของผู้แทนราษฎร หรือ เจ้าหน้าที่อื่นที่ได้รับตำแหน่งหน้าที่โดยการ เลือกตั้งให้ตระหนักอยู่ ตลอดเวลาถึงความรับผิดชอบของตนต่อประชาชน และมีประชาชนคอยจับตาดูการกระทำของ บรรดาผู้แทนราษฎรอยู่เสมอ ดังนั้นจะต้องทำหน้าที่อย่างดีที่สุด และด้วยความรับผิดชอบ เพราะ ประชาชนจะ เป็นผู้ตัดสินอนาคตทางการเมืองของตน ด้วยการ เลือกหรือไม่ เลือกตนกลับมาทำหน้าที่ ผู้แทนของปวงชนอีก

นอกจากนั้น กระบวนการเลือกตั้ง ยังเป็นกลไกสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ของประชาชน การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกว่าตน เป็นส่วนหนึ่งในสังคมของ ประเทศ มีความเชื่อมั่น และศรัทธาในความสามารถของตนและเพื่อนมนุษย์ว่า สามารถตัดสินใจ เลือกรัฐบาลเลือกรูปแบบการปกครอง วิธีดำเนินการปกครอง ระบบเศรษฐกิจ เพื่อประโยชน์ของ ตนเองได้ การเลือกตั้งจะนำไปสู่ความพยายามของประชาชน ที่จะมิตริพลต่อการตัดสินใจ และ การกระทำของรัฐบาล ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้จะช่วยให้มีบูรณาการภายในระบบการเมืองของชาติ และระดมประชาชน เข้าร่วมในระบบการเมืองระบอบประชาธิปไตยมากขึ้น ทุกระบบการเมืองจึง จัดให้มีการเลือกตั้งขึ้น เพื่อแสวงหาความชอบธรรมในอำนาจปกครองให้แก่ตน²

สำหรับประเทศไทยนั้น หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 แล้ว ทางรัฐบาลและผู้มีอำนาจในการบริหารประเทศในแต่ละยุคสมัย ก็จัดให้มีการเลือกตั้งตาม วาระและโอกาสต่างๆ ของสภาพแวดล้อมทางการเมือง กล่าวคือ ถ้าเหตุการณ์ภายในและภายใน

² กระมล ทองธรรมชาติ และคณะ, การเลือกตั้ง พรรคการเมือง และเสถียรภาพ ของรัฐบาล (กรุงเทพมหานคร : มาสเตอร์เพรส, 2531), หน้า 6.

นอกประเทศเป็นปกติ ผู้นำทางฝ่ายรัฐบาลและทางฝ่ายทหาร ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องในทางการเมืองอย่างมากก็จะผ่อนคลายความเข้มงวดในการปกครองและการควบคุมทางการเมืองลง และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมทางการเมืองบ้าง โดยจัดให้มีการเลือกตั้งขึ้นเป็นครั้งคราวหรือหลังจากการปฏิวัติ รัฐประหารของฝ่ายทหารแล้วก็มักจะจัดให้มีการเลือกตั้งเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับรัฐบาล คือถือว่าเป็นรัฐบาลที่มาจาก การเลือกตั้งของประชาชน เช่นการเลือกตั้งครั้งแรกวันที่ 15 พฤศจิกายน 2476 หลังจากที่ได้พระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนแปลงการปกครอง การเลือกตั้งวันที่ 29 มกราคม 1491 หลังการรัฐประหาร ปี พ.ศ.2490 การเลือกตั้งครั้งที่ 9 วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2512 หลังการรัฐประหารปี พ.ศ.2501 และการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 12 วันที่ 22 เมษายน 2522 หลังจากคณะปฏิรูปการรัฐประหารเมื่อปี พ.ศ.2520 เป็นต้น ส่วนการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นจากข้อเรียกร้องของประชาชนที่แท้จริงก็คือ การเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 10 และ 11 เมื่อปี พ.ศ.2518 และ 2519 หลังจากการลุกฮือเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยของนิสิตนักศึกษา และประชาชน โค่นล้มรัฐบาลเผด็จการของจอมพลถนอม กิตติขจร จอมพลประภาส จารุเสถียร และ พ.อ.ณรงค์ กิตติขจร เมื่อวันที่ 14-16 ตุลาคม 2516 เป็นต้น

จะเห็นว่าการเลือกตั้งในประเทศไทยขาดลักษณะของ "การเลือกตั้งที่แท้จริง" (genuine election) ตามความหมายทางการเมืองระบอบประชาธิปไตย กล่าวคือ ถ้าพิจารณาสภาพการณ์ของการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในแง่กฎหมาย สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 แนวทาง คือ

ประการแรก การเลือกตั้งในฐานะเป็นสิทธิ (right) หรือประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและป้องกันให้ เมื่อมีการละเมิด การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งย่อมเป็นประโยชน์ของบุคคล เพราะคะแนนเสียงของเขาอาจทำให้ผู้ที่เขาลงคะแนนเสียงได้รับเลือกตั้ง ซึ่งเป็นประโยชน์ได้เสียของเขา เหตุนี้ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจึงมีสภาพเป็น "สิทธิ" และ เรียกว่า "สิทธิเลือกตั้ง"

ประการที่สอง สภาพของการลงคะแนนเสียงในฐานะเป็นเอกสิทธิ (privilege) คือ การที่บุคคลได้รับมาซึ่งเสรีภาพที่จะไม่ให้บุคคลอื่นสอดเข้ามาเกี่ยวข้อง ผู้ที่ได้สิทธิเลือกตั้งจึงมีเอกสิทธิในการที่บุคคลใดสอดเข้ามายกขึ้น เป็นเหตุว่ากล่าวในคดีแพ่ง คดีอาญา หรือกรณีอย่างใด เช่นในทางวินัย ไม่ได้ทั้งสิ้น

ประการสาม สภาพการเลือกตั้งในฐานะเป็นหน้าที่ (duty) คือ การที่บุคคลจำต้องกระทำการ หรืองดเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งก็ถือว่าเป็นหน้าที่ในทางการเมือง และทางศีลธรรมด้วยเช่นกัน

ส่วนสภาพการณ์การเลือกตั้ง พิจารณาในแง่ความคิดเห็นทางทฤษฎี หรือในทางปรัชญานั้น มี 3 แนวทาง คือ

ประการแรก การเลือกตั้งมีสภาพเป็นสิทธิตามกฎหมายธรรมชาติ คือ สิทธินี้เกิดมากับบุคคลในฐานะเป็นหน่วยหนึ่งของรัฐ เพราะเหตุว่าตามกฎหมายธรรมชาติทุกคนเกิดมามีฐานะเสมอภาคกัน

ประการที่สอง การเลือกตั้งมีสภาพเป็นอำนาจหน้าที่ (function) สาธารณะ คือ การให้สิทธิเลือกตั้งจำกัดเฉพาะบุคคลที่เหมาะสม สามารถปฏิบัติให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ด้วยดี เพื่อประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมเท่านั้น

ประการสาม การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งยังมีสภาพเป็นสิทธิที่จะคัดค้านการกระทำของรัฐบาลถ้าบุคคลไม่เห็นด้วยกับการกระทำของรัฐบาล ก็คัดค้านโดยการไม่ลงคะแนนเสียงให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งพรรครัฐบาล^๑

ในหลักการของปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งองค์การสหประชาชาติ ข้อที่ 21 ได้ยืนยันถึงสิทธิพื้นฐานในการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยของบุคคลไว้ดังนี้ คือ

"(1) ทุกคนมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในรัฐบาลของประเทศตน ทั้งเป็นไปโดยตรง และโดยผ่านผู้แทนซึ่งได้รับการเลือกตั้งอย่างอิสระ

(2) ทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าถึงบริการสาธารณะของประเทศตนโดยเสมอภาค

^๑ หยุต แสงอุทัย, คำอธิบายหลักเกณฑ์ทั่วไปของการเลือกตั้ง และพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2511 (พระนคร : โอเดียนสโตร์, 2512), หน้า 10.

(3) เจตน์เจานงของประชากรจะต้องเป็นมุลฐานแห่งอำนาจของรัฐบาล เจตน์เจานงนี้ จะต้องแสดงออกโดยการ เลือกตั้งตามกำหนดเวลา และอย่างแท้จริงซึ่งอาศัยการออกเสียงโดย ทัวไป เสมอภาค และการลงคะแนนเสียงลับ หรือวิธีการลงคะแนนเสียงโดยอิสระในทานองเดียวกัน"⁴

สำหรับหลักเกณฑ์ในการ เลือกตั้งตัวแทนแบบประชาธิปไตย หรือกรณีการใช้ระบอบ ประชาธิปไตยโดยผู้แทนนั้น มีอยู่ 6 ประการ คือ⁵

1. หลักอิสระแห่งการเลือกตั้ง (freedom election) หมายความว่า การเลือก ตั้งนั้นต้องกระทำโดยเสรีไม่มีการกดขี่ บังคับ จ้างวาน หรือใช้อิทธิพลใดๆ ซึ่งเป็นหน้าที่ของรัฐที่ จะจัดการให้เป็นไปตามนี้

2. หลักการเลือกตั้งตามกำหนดเวลา (periodic election) คือ กำหนดเวลา ในการเลือกตั้งครั้งหนึ่งๆ ห่างกันพอสมควร เพื่อไม่ให้ผู้แทนราษฎรได้อยู่ในเจตน์เจานงของราษฎร ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งอยู่เสมอ ไม่ทั้งระยะ เวลานานเกินไปโดยการรัฐประหาร หรืออำนาจ เด็ดขาดอื่นๆ

3. การเลือกตั้งอย่างแท้จริง (genuine election) คือ ไม่ใช่การเลือกตั้งปลอม แผลง หรือจัดทำขึ้นอย่างเสียไม่ได้ หรือใช้การเลือกตั้งเป็นข้ออ้างในการปกครองชั่วคราวชั่วคราว เท่านั้น แต่ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมาลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอย่างทั่วถึง สามารถคัดค้าน การเลือกตั้งต่อศาลได้ ในกรณีเห็นว่า เป็นการเลือกตั้งที่ไม่บริสุทธิ์ยุติธรรมเพียงพอ

4. หลักการออกเสียงโดยทั่วไป หรือโดยทั่วถึง (universal suffrage) หมายถึง การที่บุคคลสามารถออกเสียงลงคะแนนได้โดยไม่จำกัดว่าเป็นชายหรือหญิง เผ่าพันธุ์ ศาสนา เชื้อชาติ หรือสถานะอื่นใด ก็มีสิทธิลงคะแนนเสียง ขอเพียงให้เป็นคนผู้มีสัญชาติของประเทศนั้นๆ แต่มีข้อยกเว้นที่รับรองกันอยู่โดยทั่วไปก็คือ ไม่ให้สิทธิเลือกตั้งแก่เด็ก บุคคลวิกลจริต หรือผู้มีจิต บกพร่อง ผู้ที่ต้องโทษจำคุก หรือพ้นโทษมาแล้วแต่ยังไม่เกินระยะเวลาที่กำหนดไว้ และยังคงมีสิทธิ ในฐานะพลเมืองอยู่ กล่าวคือ ไม่ถูกถอนสิทธิเลือกตั้ง เป็นต้น

⁴ เรื่องเดียวกัน.

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 10-16.

5. หลักการเลือกตั้งอย่างเสมอภาค (equal suffrage) คือ ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งคนหนึ่งมีคะแนนเสียงเพียงหนึ่งเสียง และคะแนนทุกเสียงย่อมมีน้ำหนักเท่ากัน หลักการข้อนี้นับว่าเป็นรากเหง้าของประชาธิปไตย เพราะเสรีภาพนั้น ในระบอบการปกครองอื่นๆ เช่น สมบูรณาญาสิทธิราช ก็มีอยู่เช่นกัน หลักความเสมอภาคเป็นหลักการของความสมภาพ ที่คนในชาติไม่ว่ายากดีมีจน ย่อมมีสิทธิเสมอภาคกัน หลักการข้อนี้ ประเทศประชาธิปไตยตะวันตก เช่น อังกฤษ สหรัฐอเมริกา หรือฝรั่งเศสใช้กันอยู่ทั่วไป สำหรับกรณีของประเทศไทยเป็นปัญหาที่ถกเถียงกันอยู่เสมอ

6. หลักการลงคะแนนเสียงลับ (secret vote) คือ เฉพาะบุคคลผู้ลงคะแนนเสียงเท่านั้นที่รู้ว่าตนลงคะแนนเสียงให้กับผู้ใด ซึ่งกระทำโดยวิธีเอาบัตรเลือกตั้งผนึกลงในซองแล้วมอบให้กรรมการตรวจคะแนน หรือใส่ในหีบบัตรเลือกตั้งเอง

ในการเลือกตั้งทั่วไปตั้งแต่ครั้งที่ 1 จนถึงครั้งที่ 11 คือ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2476 จนถึงปี พ.ศ.2519 นั้น นับได้ว่าเป็นเพียงเหตุการณ์ (event) ทางการเมืองอย่างหนึ่ง เพราะเป็นการเลือกตั้ง ที่เกิดจากการผ่อนคลายความตึงเครียดในการปกครองของผู้มีอำนาจทางการเมือง โดยการปฏิวัติ รัฐประหาร เป็นส่วนใหญ่ การเลือกตั้งที่เริ่มมีความต่อเนื่องพอสมควรแตกต่างไปจากการเลือกตั้งทั่วไปทั้ง 11 ครั้งที่ผ่านมา ก็คือการเลือกตั้งทั่วไป ตั้งแต่ครั้งที่ 12 ถึงการเลือกตั้งครั้งหลังสุด วันที่ 24 กรกฎาคม 2531 ซึ่งมีจำนวน 4 ครั้งติดต่อกัน โดยไม่มีการปฏิวัติ รัฐประหารเหมือนการเลือกตั้งครั้งก่อนๆ จะมีแต่การก่อการกบฏ 2 ครั้ง เมื่อปี พ.ศ.2524 กับปี พ.ศ.2528 เท่านั้น⁶ ระเบียบและกฎเกณฑ์การเลือกตั้งทั้ง 4 ครั้ง ก็ไม่แตกต่างกันมากนัก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁶ ครั้งแรก เรียกว่า "กบฏ" 1-3 เมษายน" นำโดย พล อ. สัมภ์ จิตรปฎิมา และคณะทหาร กลุ่มยังเติร์ก เช่น พ.อ. มนูญ รูปขจร พ.อ. ประจักษ์ สว่างจิตร เป็นต้น ครั้งที่สอง เรียกว่า "กบฏ" 8-9 กันยายน" นำโดย นายทหารนอกราชการหลายคน เช่น พล อ. เสริม ณ นคร พล อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็นต้น รวมทั้งนายทหารหนุ่มที่เคยร่วมกบฏ 1-3 เมษายน บางนาย เช่น พ.อ. มนูญ รูปขจร เป็นต้น

กล่าวคือ เป็นระบบการเลือกตั้งเสียงข้างมากรอบเดียว วิธีการเลือกตั้งเป็นแบบผสมระหว่างแบ่งเขตและรวมเขต เลือกตั้งโดยอัตราพลเมือง 150,000 คน ต่อ ส.ส. 1 คน ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถเลือกลงคะแนนได้ทั้งตัวบุคคลและพรรค ตามจำนวน ส.ส. ที่พึงมีพึงได้ในแต่ละเขต ซึ่งมีจำนวน 1-3 คน

ในการเลือกตั้งโดยทั่วไปนั้น ถ้าไม่คำนึงถึงสภาพการณ์ทางการเมืองที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งแล้ว จะมีส่วนประกอบสำคัญ 3 ส่วน หรือ 3 ฝ่าย ที่จะทำให้การเลือกตั้งนั้น่าสมบูรณ์และสำเร็จลงได้ คือ

1. ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง
2. ผู้สมัครรับเลือกตั้ง และพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมืองต่างๆ
3. การบริหารการเลือกตั้ง

ซึ่งทั้ง 3 ฝ่ายนี้ มีความเกี่ยวข้องกันอย่างยิ่ง ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งเป็นผู้ที่จะวินิจฉัยตัดสินใจเลือกใครเป็นตัวแทนของพวกตน ขณะที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมืองต่างๆ ต้องการจะเข้าไปทำหน้าที่แทนผู้เลือกตั้งในรัฐสภาและเป็นรัฐบาลบริหารประเทศนั้น จะต้องเสนอตนเอง และนโยบายหรือแนวความคิดให้ผู้เลือกตั้งได้รับรู้ เพื่อประกอบการตัดสินใจ ส่วนฝ่ายที่บริหารการเลือกตั้งก็ต้องทำหน้าที่ตามกฎระเบียบที่ตราไว้ สำหรับการเลือกตั้งนั้นๆ อย่างเคร่งครัด เป็นกลาง เพื่อสร้าง "ความบริสุทธิ์ ยุติธรรม" ให้เกิดขึ้นในการเลือกตั้งได้ตัวแทนของประชาชนอย่างแท้จริง

ในส่วนของผู้สมัครรับเลือกตั้ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น นับตั้งแต่การเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรก เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2476 จนถึงการเลือกตั้งทั่วไปครั้งล่าสุด วันที่ 24 กรกฎาคม 2531 ซึ่งนับเป็นการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 15 (ไม่นับการเลือกตั้งเพิ่ม 2 ครั้ง) กล่าวโดยทั่วไปแล้วจะมีจำนวนผู้สมัครเพิ่มขึ้นทุกครั้ง และขณะเดียวกันสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็เพิ่มมากขึ้น เป็นลำดับตามจำนวนประชากรภายในประเทศที่เพิ่มสูงขึ้น และตามหลักการที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ ในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกจะต้องมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 ที่มาจากการเลือกตั้งทั่วประเทศจำนวน 78 คนเท่านั้น เพราะยังมีประชากรในประเทศไม่มากเหมือนในปัจจุบัน รัฐธรรมนูญกำหนดจำนวนประชากร 200,000 คน ต่อ ส.ส.

1 คน⁷ ต่อมาในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่สอง วันที่ 7 พฤศจิกายน 2480 มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วประเทศเพิ่มขึ้นเป็น 91 คน และเพิ่มจำนวนขึ้นเป็นลำดับต่อมาจนกระทั่งการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 15 วันที่ 24 กรกฎาคม 2531 มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วประเทศรวม 357 คน ตามจำนวนประชากรทั้งประเทศประมาณ 52 ล้านคน และตามที่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันกำหนดจำนวนประชากร 150,000 คน ต่อ ส.ส. 1 คน

จำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งทั่วไปแต่ละครั้งนั้น ก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกครั้ง ยกเว้นในการเลือกตั้งทั่วไปบางครั้ง ที่มีบรรยากาศทางการเมืองไม่ดีนัก กล่าวคือ หลังการรัฐประหารโดยฝ่ายทหาร ทำให้เกิดความไม่แน่ใจขึ้นต่อนักการเมืองหรือกลุ่มการเมืองที่เตรียมผู้สมัครลงแข่งขัน ว่าอาจมีการรัฐประหารซ้ำอีกหลังการเลือกตั้ง จึงไม่กล้าลงสมัครรับเลือกตั้ง หรือส่งผู้สมัครเข้าแข่งขัน เพราะถ้าเกิดรัฐประหารจริงๆ ก็อาจจะเสียทั้งเวลาในการหาเสียง และเงินค่าใช้จ่ายในการหาเสียงจำนวนมาก ไม่คุ้มกับที่ได้รับจากตำแหน่ง ส.ส. ในช่วงเวลาสั้นๆ แต่โดยทั่วไปแล้ว จะมีจำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือ ส.ส. มากแทบทุกครั้ง (โปรดดูตารางที่ 1)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁷ จรูญ สุภาพ และพรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, เอกสารการวิจัย การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดบุรีรัมย์ แทนตำแหน่งที่ว่าง 28 สิงหาคม 2526 (กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2527), หน้า 33.

ตารางที่ 1 : จำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้ง ส.ส. และผู้ไม่ได้รับการเลือกตั้ง ในการเลือกตั้ง
ทั่วไป พ.ศ.2512-2531

การเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่	วัน เดือน ปี	จำนวนผู้สมัคร รับเลือกตั้ง (คน)	จำนวนพรรค การเมือง	จำนวนผู้สมัคร	จำนวน ส.ส. ทั้งหมด (คน)	ผู้สมัครส.ส.ที่ ไม่ได้รับเลือกตั้ง (คน)
				เพิ่มขึ้น (+) หรือ ลดลง (-) (คน)		
9	10 ก.พ.2512	1,253	14	-	219	1,034
10	26 ม.ค.2518	2,199	42	+946	269	1,930
11	4 เม.ย.2519	2,370	39	+171	279	2,091
12	22 เม.ย.2522*	1,623	9 พรรค และ ผู้สมัครอิสระ 699 คน	-747	301	1,322
13	18 เม.ย.2526	1,862	14 พรรค และ ผู้สมัครอิสระ 412 คน	+239	324	1,538
14	27 ก.ค.2529	3,813	16	+1,951	347	3,466
15	24 ก.ค.2531	3,606	16	-207	357	3,249

หมายเหตุ

* เป็นการเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรก หลังการปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน 20 ตุลาคม 2520
จึงทำให้บรรยากาศทางการเมืองไม่แจ่มใสนัก ผู้สมัครรับเลือกตั้งจึงน้อยลงกว่าครั้ง
ก่อนมาก อย่างไรก็ตาม ในการเลือกตั้งครั้งต่อๆ มา ก็มีผู้สมัครเพิ่มมากขึ้นทุกครั้ง

ที่มา : กองการเลือกตั้ง กรมการปกครอง

จรูญ สุภาพ และพรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, เอกสารการวิจัย การเลือกตั้งฯ, หน้า 31-65.

มนุชญ์ วัฒนโกเมร, ข้อมูลพื้นฐานพรรคการเมืองปัจจุบัน และพรรคการเมืองกับการ
เลือกตั้ง ปี 2522-2529 (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การพิมพ์พลชัย, 2529),

หน้า 193-387.

ไทยรัฐ. ปีที่ 31 ฉบับที่ 11145 (วันที่ 27 กรกฎาคม 2531), หน้า 5.

ในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 9 วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2512 มีผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้งจำนวนทั้งสิ้น 1,253 คน จาก 14 พรรคการเมือง ในขณะที่มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วประเทศ 219 คน ต่อมาในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 10 วันที่ 26 มกราคม 2518 มีผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้งทั้งสิ้น 2,199 คน จาก 42 พรรคการเมือง ในขณะที่มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วประเทศ 269 คน จึงทำให้มีผู้สมัครเพิ่มขึ้นจากครั้งก่อนถึง 946 คน

การเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 11 วันที่ 4 เมษายน 2519 ก็มีผู้สมัครเพิ่มขึ้นจากครั้งก่อนอีก 171 คน มาลดลงอย่างมากถึง 747 คน ในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งต่อมา เพราะสาเหตุจากการเกิดรัฐประหารก่อนการเลือกตั้ง ทำให้บรรยากาศทางการเมืองโดยทั่วไปไม่แจ่มใสนัก และฝ่ายทหารก็เข้าควบคุมทางการเมืองอย่างใกล้ชิดอยู่มาก โดยนอกจากจะมี พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้ว ยังมีคณะนายทหารเข้าร่วมในคณะรัฐบาลอีกหลายนายด้วยกันจนการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 13 หรือครั้งต่อมา จำนวนผู้สมัครจึงเพิ่มขึ้นเล็กน้อย และเพิ่มมากที่สุดในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 14 วันที่ 27 กรกฎาคม 2529 คือ มีจำนวนมากถึง 3,813 คน เพราะบรรยากาศทางการเมืองเริ่มดีขึ้น มีการเลือกตั้งติดต่อกันมา 2 ครั้งแล้ว หลังการรัฐประหารในปี 2520 แม้ว่าจำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้งจะลดลงเล็กน้อยในปี 2531 แต่ก็มีจำนวนผู้สมัครทั่วประเทศถึง 3,606 คน

ข้อมูลดังกล่าวข้างต้น มีข้อที่น่าสังเกตอย่างหนึ่ง คือ นอกจากจำนวนผู้สมัครและจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งแล้ว ยังมีผู้สมัครรับเลือกตั้งจำนวนหนึ่งที่ต้องผิดหวังคือ ไม่ได้รับเลือกตั้ง กลายเป็น "ส.ส. สอบตก" ซึ่งมีจำนวนมากตามจำนวนของผู้สมัครในแต่ละครั้งเช่นกัน

เหตุนี้ ในการเลือกตั้งแต่ละครั้ง นอกจากจะได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือ ส.ส. ตามจำนวนที่กำหนดแล้ว อีกด้านหนึ่งก็จะมีผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ไม่ได้รับเลือกตั้ง หรืออาจจะเรียกว่าผู้ที่สอบตก (หรือ ส.ต.) อยู่เป็นจำนวนมากดังกล่าวแล้ว เช่น จากตัวอย่างในตารางที่ 1 จะเห็นว่า ในการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 26 มกราคม 2518 มีจำนวนผู้สมัครที่ไม่ได้รับเลือกตั้งถึง 1,930 คน ปี พ.ศ. 2519 เพิ่มขึ้นเป็น 2,901 คน ปี พ.ศ. 2522 มีจำนวน 1,322 คน

ปี พ.ศ.2526 จำนวน 1,538 คน มีมากที่สุดเมื่อปี พ.ศ.2529 จำนวน 3,466 คน และ ปี พ.ศ.2531 จำนวน 3,249 คน

ผู้ที่ชนะการเลือกตั้งได้ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ก็คือ ผู้ที่ได้คะแนนจากผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งมากกว่าผู้สมัครคนอื่นา ตามหลักการเสียงข้างมากรอบเดียวในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ส่วนผู้สมัครที่ไม่ได้รับเลือกตั้ง ก็คือ ผู้ที่ได้รับคะแนนจากประชาชน ผู้เลือกตั้งน้อยกว่าบรรดาผู้สมัครที่ได้รับเลือกตั้ง และนอกจากกลุ่มผู้ใกล้ชิดแล้ว ผู้สมัครที่ไม่ได้รับเลือกตั้งส่วนใหญ่มักไม่ได้รับความเอาใจใส่จากประชาชนโดยทั่วไปแต่อย่างใด ซึ่งถ้าจะกล่าวอย่างตรงไปตรงมาแล้ว ผู้สมัครที่สอบตกทั้งหลายในการเลือกตั้งทั่วไปแต่ละครั้ง นับว่าเป็นส่วนประกอบสำคัญส่วนหนึ่งในกระบวนการเลือกตั้งระบอบประชาธิปไตย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็เหมือนกับเป็นตัวประกอบในภาพยนตร์หรือละคร ที่ช่วยให้ตัวเอกในเรื่องนั้นๆ เด่นขึ้นมา และทำให้เรื่องราวของภาพยนตร์หรือละครมีรสชาติยิ่งขึ้น เพราะถ้าปราศจากบุคคลเหล่านั้นแล้ว ประชาชนก็มีทางเลือกน้อยลง การหาเสียงก็จะไม่คึกคักเท่าที่ควร และอาจจะเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลบางกลุ่มที่ไม่หวังดีต่อระบอบประชาธิปไตย หรือผู้ที่มีความพร้อมทางเศรษฐกิจและด้านอื่นา มากกว่าประชาชนโดยทั่วไปอาศัยการเลือกตั้ง เป็น เครื่องมือ เข้าแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวได้อย่างงายๆ ด้วย

ในกรณีของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ไม่ได้รับการเลือกตั้งในแต่ละเขตเลือกตั้ง นอกจากจะมีจำนวนมากแล้ว ยังได้รับคะแนนเสียงรวมกันมากกว่าผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งเป็นส่วนใหญ่ ยกตัวอย่างเช่น ผลการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ 1, 2, 3 และ 4 จังหวัดอุบลราชธานี ในการเลือกตั้งทั่วไป 27 กรกฎาคม 2529 เขตเลือกตั้งที่ 1 ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้ง 3 คน มีคะแนนรวมกันเท่ากับ 153,324 คะแนน ส่วนผู้ที่ไม่ได้รับการเลือกตั้งจำนวน 33 คน ได้รับคะแนนทั้งสิ้นรวม 186,785 คะแนน เขตเลือกตั้งที่ 2 ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งได้คะแนน 54,891 คะแนน, 41,840 คะแนน และ 32,909 คะแนน ตามลำดับ ส่วนผู้ที่ไม่ได้รับการเลือกตั้งได้รับคะแนนทั้งสิ้นรวม 188,061 คะแนน เขตเลือกตั้งที่ 3 ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งมีคะแนนตามลำดับดังนี้ คือ 63,366 คะแนน, 56,417 คะแนน และ 53,459 คะแนน ส่วนผู้ที่ไม่ได้รับการเลือกตั้งมีคะแนนรวมทั้งสิ้น 159,067 คะแนน และเขตเลือกตั้งที่ 4 ก็เช่นเดียวกัน ขณะที่ผู้ได้รับการเลือกตั้งได้รับคะแนนตามลำดับ คือ 48,929 คะแนน, 41,797 คะแนน และ 38,068 คะแนน ผู้ที่ไม่ได้รับการ

เลือกตั้งมีคะแนนรวมทั้งสิ้น 238,267 คะแนน และเขตเลือกตั้งในจังหวัดอื่นๆ ก็ทำนองเดียวกัน กล่าวคือ ผู้ที่ไม่ได้รับการเลือกตั้งจะมีคะแนนรวมมากกว่าผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งเป็นส่วนใหญ่ และมีหลายคนในแต่ละเขตเลือกตั้งได้รับคะแนนเสียงใกล้เคียงกับผู้ที่ได้รับการเลือกตั้ง ผลต่างของคะแนนเพียงไม่กี่ร้อย หรือไม่กี่พันคะแนน บางคนลงสมัครรับเลือกตั้งหลายครั้งและได้รับคะแนนเสียงจำนวนมากทุกครั้ง แต่ไม่ได้รับการเลือกตั้ง เช่น กรณีของผู้สมัครหมายเลข 25 เขตเลือกตั้งที่ 4 จังหวัดอุบลราชธานี ในการเลือกตั้งทั่วไป ปี 2531 ได้คะแนนเกือบ 40,000 คะแนน อยู่อันดับที่ 5 และในการเลือกตั้งทั่วไปปี 2529 ได้คะแนนเกือบ 20,000 คะแนนอยู่ในอันดับที่ 6 เป็นต้น

เพราะเหตุว่า หลักการของการเลือกตั้งในระบบประชาธิปไตยเป็นการเลือกตั้งตัวแทนโดยประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ถ้าประชาชนนิยมชมชอบผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใด ประชาชนก็จะลงคะแนนเสียงให้ผู้สมัครคนนั้นมากกว่าคนอื่นๆ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ผู้สมัครที่มีคะแนนเสียงมากจนได้รับเลือกตั้ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคือผู้ที่ประชาชนนิยมชมชอบมาก ส่วนผู้ที่ไม่ได้รับเลือกตั้งหรือผู้ที่ได้คะแนนเสียงน้อยคือผู้ที่ประชาชนนิยมชมชอบน้อย หรือไม่นิยมชมชอบ จึงน่าสังเกตเป็นอย่างยิ่งว่า การสร้างความนิยมในหมู่ประชาชนของผู้สมัครรับเลือกตั้งนั้น มีวิธีการอย่างไร มีประเด็นของเงินหรือการซื้อเสียงเกี่ยวข้องกับ การเลือกตั้งตามที่มีผู้พูดถึงกันอย่างกว้างขวางถึงปัญหาของการใช้เงิน หัวคะแนน หรือนักธุรกิจการเมืองหรือไม่ อย่างไร และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้สมัครที่ไม่ได้รับเลือกตั้งนั้น ได้ดำเนินการหาเสียงหรือสร้างความนิยมอย่างไร เป็นเพราะว่ามีเวลาหาเสียงน้อย หรือเพราะไม่มีเงินซื้อเสียง ซื้อสิ่งของแจกผู้เลือกตั้ง แจงหัวคะแนน หรือเพราะว่าไม่มีความรู้ความสามารถ ไม่มีคุณสมบัติที่ดีพอ หรือว่าไม่ได้ทำการหาคะแนนเสียงสร้างความนิยมในหมู่ประชาชนเลย และสาเหตุอื่นๆ จึงทำให้สอบตก

^๑ โปรดดูรายละเอียดใน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, รายงานวิจัย การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2529 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2530).

การวิจัยเรื่องนี้ จึงสนใจที่จะศึกษาถึงสาเหตุของการที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งสอบตกหรือไม่ได้รับเลือกตั้ง เพื่อหาแนวทางการทำความเข้าใจกระบวนการหาเสียงเลือกตั้งในประเทศไทย ในปัจจุบันว่า มีตัวแปรสำคัญอย่างไรบ้างที่ทำให้ผู้สมัครไม่ได้รับเลือกตั้ง ซึ่งมีจำนวนมาก ในการเลือกตั้งทั่วไปแต่ละครั้ง แต่ก็ยังมีผู้สนใจลงสมัครรับเลือกตั้งครั้งต่อไปจำนวนมากเสมอ แม้บางคนจะไม่ได้รับเลือกตั้งซ้ำแล้วซ้ำอีก โดยจะทำการศึกษากฎหมายของผู้สมัครหมายเลข 9 เขตเลือกตั้งที่ 4 จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 15 วันที่ 24 กรกฎาคม 2531 ที่ผ่านมา ด้วยเหตุผลสำคัญ คือ

1. ปัญหาที่น่าสนใจในกรณีของผู้สมัครที่ไม่ได้รับการเลือกตั้งดังกล่าวแล้ว คือ มีตัวแปรอะไรบ้างที่ทำให้ผู้สมัครไม่ได้รับเลือกตั้ง
2. ประเด็นที่ทำการศึกษาคือ ผู้สมัครหมายเลข 9 เขตเลือกตั้งที่ 4 จังหวัดอุบลราชธานี เป็นผู้สมัครคนหนึ่งที่ไม่ได้รับการเลือกตั้ง แต่ได้ทำการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งตลอดระยะเวลากว่า 40 วัน ทั้งก่อนวันสมัครรับเลือกตั้ง จนถึงวันลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

จากความสำเร็จและความเป็นมาของปัญหาดังกล่าวแล้ว การวิจัยนี้จึงมุ่งจะศึกษาการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่สอบตกคนหนึ่ง เมื่อการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 15 วันที่ 24 กรกฎาคม 2531 คือ ผู้สมัครหมายเลข 9 เขตเลือกตั้งที่ 4 จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อหาทราบถึง

1. สาเหตุหรือตัวแปรสำคัญ ที่ทำให้ไม่ได้รับเลือกตั้ง โดยศึกษาการรณรงค์หาเสียงของผู้สมัครหมายเลข 9 ดังกล่าว ประกอบการศึกษาถึงสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปในเขตเลือกตั้งที่ 4 ดังกล่าวด้วย
2. ประเมินผลการรณรงค์หาเสียงของผู้สมัครที่ทำการศึกษา เพื่อทำการวิจัย และสรุปสาเหตุสำคัญที่ทำให้ไม่ได้รับเลือกตั้ง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจจะลงสมัครรับเลือกตั้ง ผู้ที่สนใจศึกษากระบวนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง โดยทั่วไปและทำการวิเคราะห์เป็นข้อ เสนอแนะและแก้ไขไว้อีกส่วนหนึ่ง และ

3. เพื่อให้การศึกษานี้ เป็นการศึกษาการรณรงค์การหาเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเชิงวิชาการ เป็นแนวทางที่จะนำไปสู่การศึกษาการเลือกตั้งในกรณีทั่วไปเคียงกันให้มากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการจัดทำกระบวนการเลือกตั้งให้เป็น "การเลือกตั้ง" ที่แท้จริงเป็นที่พอใจของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

วิธีดำเนินการวิจัยและขอบเขตในการศึกษา

การศึกษาคณะผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่ได้รับการเลือกตั้ง มุ่งแสวงหาคำตอบที่ผู้สมัครหมายเลข 9 ไม่ได้รับเลือกตั้งว่ามีประเด็นปัญหาสำคัญอะไรบ้าง โดยทำการศึกษาถึงยุทธวิธีในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครหมายเลข 9 ดังกล่าว ประกอบกับสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องในเขตเลือกตั้งที่ 4 อันได้แก่ สภาพทางภูมิศาสตร์และประวัติการเลือกตั้งที่ผ่านมาของเขตเลือกตั้งที่ 4 จังหวัดอุบลราชธานี การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งสำคัญ ซึ่งผู้สมัครบางคนบางพรรค โดยเฉพาะผู้ที่ได้รับเลือกตั้งใช้เป็นยุทธวิธีในการหาเสียง ตลอดจนการบริหารการเลือกตั้งของเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งบางประการด้วย

ในฐานะที่ผู้วิจัยเข้าร่วมสังเกตการณ์การเลือกตั้งครั้งนี้อย่างใกล้ชิด จึงจะใช้วิธีหลายแบบในการศึกษา กล่าวคือ ใช้การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (participant observation) หรือการสังเกตการณ์ภาคสนาม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การสังเกตเชิงคุณภาพ (field observation/qualitative observation) เพื่อให้ได้ข้อมูลการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนี้ โดยเฉพาะของหมายเลข 9 เป็นเบื้องต้นอย่างละเอียด รวมกับการศึกษาโดยการสัมภาษณ์บุคคลหลายคนแบบไม่เป็นทางการ (informal interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น และอีกส่วนหนึ่งเป็นการศึกษาด้านเอกสาร (documentary) จากหนังสือภาษาไทยและภาษาอังกฤษ วิทยานิพนธ์ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้วย

ขอบเขตในการศึกษานั้น ผู้เขียนกำหนดไว้ดังนี้ คือ

1. ศึกษาเขตเลือกตั้งที่ 4 จังหวัดอุบลราชธานี ในประเด็นของ
 - 1.1 สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ประชากร ปัญหาท้องถิ่น

1.2 ประวัติการเลือกตั้งในอดีต โดยเฉพาะการเลือกตั้งครั้งที่ 14 วันที่ 27
กรกฎาคม 2529

1.3 สรุปปัจจัยสำคัญบางประการของเขตเลือกตั้งที่ 4 ที่เอื้ออำนวยและเป็น
อุปสรรคต่อกระบวนการเลือกตั้งตามวิถีทางระบอบประชาธิปไตย

1.4 ประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งครั้งนี้

2. ผู้สมัครที่ไม่ได้รับเลือกตั้ง (ในกรณีศึกษานี้จะเจาะจงเฉพาะผู้สมัครหมายเลข 9
เขตเลือกตั้งที่ 4 จังหวัดอุบลราชธานี) โดยศึกษาห้วงลึกในด้านต่างๆ ดังนี้

2.1 ประวัติความเป็นมา

2.2 วิธีการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

2.3 ความช่วยเหลือต่างๆ ที่ผู้สมัครได้รับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากพรรคการเมืองที่สังกัด

2.4 ประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับยุทธวิธีหาเสียง ของผู้สมัครหมายเลข 9 เช่น
วิธีการรณรงค์หาเสียงที่ผู้สมัครได้นำมาใช้ และไม่ได้นำมาใช้ เป็นต้น

3. การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งที่สำคัญบางประการ ได้แก่

3.1 การแจกสิ่งของ

3.2 ระบบหัวคะแนน

3.3 การใช้จ่ายเงินซื้อเสียง และการจ้างรถขนคนไปลงคะแนนวันเลือกตั้ง

3.4 อิทธิพลและบารมี ของผู้สมัครที่เป็นอดีต ส.ส. และผู้สมัครที่เป็นนักธุรกิจ

4. การบริหารการเลือกตั้ง ของเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งบาง
ประการ เป็นต้นว่า การโฆษณาประชาสัมพันธ์การเลือกตั้ง การจัดทำบัญชีผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียง
เลือกตั้ง และการระดมประชาชนไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

สมมติฐานการวิจัย

การศึกษากาณณผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่ได้รับการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ 4 จังหวัดอุบลราชธานี มีความเกี่ยวข้องอย่างสำคัญกับวิธีการหาเสียงเลือกตั้งที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งเลือกใช้ได้ อย่างเหมาะสมหรือไม่ เพียงใด กับสภาพกาณณโดยทั่วไปในเขตเลือกตั้ง กล่าวคือ อานาจาการตัดสินใจของชนชั้นนำในท้องถิ่นที่มีผลกระทบอย่างสูงต่อการตัดสินใจของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ผู้สมัครที่มีความสัมพันธ์ส่วนตัวอย่างแน่นแฟ้นกับชนชั้นนำในเขตเลือกตั้ง หรือกับประชาชนโดยทั่วไป มักได้เปรียบผู้สมัครที่รู้จักคนในเขตเลือกตั้งไม่มากนัก ผู้สมัครที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรืออดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือผู้สมัครที่มีทรัพยากรทางการเมืองพร้อมเพียง จะสามารถเลือกใช้วิธีการหาเสียงได้อย่างเหมาะสมหลายวิธี แตกต่างจากผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีทรัพยากรทางการเมืองจำกัด มักมีวิธีการหาเสียงที่เรียบง่ายสามารถสังเกตเห็นได้ชัดเจนเพียงไม่กี่วิธี

สมมติฐานในการวิจัยการศึกษากาณณผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่ได้รับการเลือกตั้ง จึงวางอยู่บนความแตกต่างในวิธีการหาเสียงของผู้สมัครที่มีทรัพยากรทางการเมืองพร้อมเพียง ซึ่งสามารถเลือกใช้วิธีการหาเสียงที่เหมาะสมกับเขตเลือกตั้งหลายวิธี ขณะที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีทรัพยากรทางการเมืองจำกัด จะมีวิธีการหาเสียงเพียง 2-3 วิธี และเป็นวิธีการหาเสียงที่ขาดประสิทธิภาพด้วย

อนึ่ง การศึกษาเรื่อง "การศึกษากาณณผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่ได้รับการเลือกตั้ง" นี้ เป็นการศึกษากาณณโดยผู้วิจัยทำการสังเกตกาณณใกล้ชิดผู้สมัครรับเลือกตั้งกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเป็นกลุ่มผู้สมัครรับเลือกตั้งร่วมคณะเดียวกัน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สมัครหมายเลข 9 การศึกษานี้ จึงมีลักษณะของการศึกษาเฉพาะกาณณ (case study) หรือการวิจัยโดยวิเคราะห์เจาะจง (focussed analytical research) เพื่อมุ่งค้นคว้าหารายละเอียดของเรื่องนี้ให้ลึกซึ้งลงไป โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะทราบธรรมชาติของสภาพแวดล้อมอันซับซ้อน ของการณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ตลอดจนทำให้ทราบถึงสภาพแวดล้อม และองค์ประกอบต่างๆ อันเป็นสาเหตุให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่ได้รับการเลือกตั้งดังกล่าวแล้ว

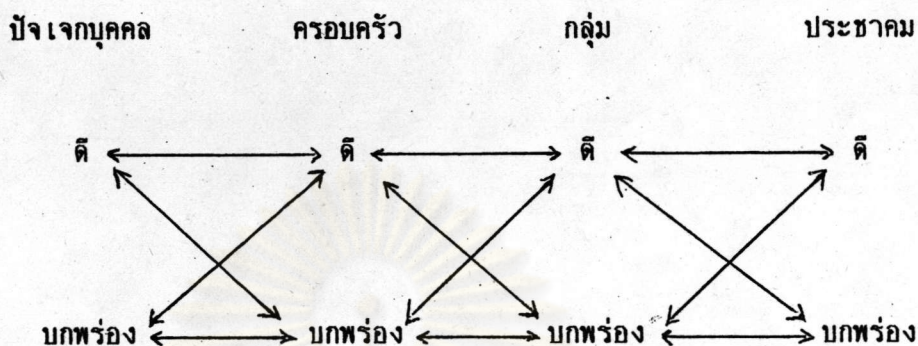
นอกจากนี้ โดยทั่วไปแล้ว ลักษณะการศึกษาเฉพาะกรณีนี้ ก็นับว่ามีลักษณะที่อำนวยความสะดวกหลายประการ คือ⁹

1. ทำให้ได้ข้อมูลต่างๆ ที่ตรงกับจุดประสงค์ที่เราต้องการศึกษา และได้ข้อมูลที่เชื่อถือได้ มีความเที่ยงตรงสูง
2. เป็นข้อมูลที่มีความต่อเนื่อง (continuity) ซึ่งเป็นลักษณะที่จำเป็นที่สุด เพราะการศึกษาแบบนี้ ถ้าจะศึกษาจริงๆ แล้วไม่ใช่ศึกษากันอย่างผิวเผิน แต่ต้องขุดลงไปลึกๆ ตั้งแต่ประวัติเริ่มแรกต่อเนื่องกันมาเรื่อยๆ เป็นลักษณะสะสมหรือที่เรียกว่า เป็นการศึกษาแบบระยะยาว (longitudinal study)
3. เป็นข้อมูลที่ได้มาโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ เพราะได้ทำการศึกษาค้นคว้า ทำการสังเกตการณ์ และการวิเคราะห์อย่างมีหลักเกณฑ์ อาศัยวิธีการทางสถิติ รวมทั้งเขียนรายงานผลตามที่ได้เห็นจริงๆ ทำให้ได้ผลเป็นที่เชื่อถือได้
4. ทำให้ทราบถึงสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาต่างๆ ได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นการศึกษาที่ทำให้เข้าใจเรื่องแต่ละเรื่องอย่างใกล้ชิดที่สุด

ศูนย์วิทยพัชยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁹ สุชา จันทรเฒ, การวิจัยทางการศึกษา (นครหลวงกรุงเทพมหานครบุรี : โรงพิมพ์อักษรบริการ, 2515), หน้า 32-35.

ทิล เบอร์รี่¹⁰ ได้ชี้ให้เห็นประโยชน์จากการศึกษาเฉพาะกรณี เพื่อทำให้เข้าใจครอบครัว
กลุ่ม ตลอดจนประชาคม โดยแสดงเป็นแผนผัง (diagram) ดังนี้

รูปที่ 1 แผนผังการศึกษาปัจเจกบุคคลเพื่ออธิบายประชาคมของทิล เบอร์รี่

หมายความว่า ถ้าศึกษาอย่างละเอียดลึกซึ้งจนเข้าใจปัจเจกบุคคล (individual) อย่างดั่งแท้
แล้ว ก็สามารถทำให้ทราบถึงสภาวะของครอบครัว กลุ่ม ตลอดจนประชาคมนั้นๆ ได้ กล่าวคือ ถ้า
คนดีอยู่ในกลุ่ม ประชาคมใด ก็มีผลทำให้กลุ่ม ประชาคมนั้นมีสภาพสมบูรณ์ด้วยเช่นกัน นอกจากนี้
ยังทำให้ทราบถึงแนวโน้มในการที่ปัจเจกบุคคลจะเปลี่ยนแปลงไปในอนาคตด้วย เช่น จากดีไปสู่
บกพร่อง หรือจากบกพร่องไปสู่ดี เป็นต้น

ยัง ชัสแบน และคณะ ซึ่งทำการศึกษาคครอบครัวและเด็กฯ ได้สรุปผลจากการศึกษา
เฉพาะกรณีไว้ว่า "...การศึกษาเฉพาะกรณีสามารถประยุกต์เป็นตัวแทนในการศึกษากลุ่มได้...
เช่น การศึกษาปัจเจกบุคคลในครอบครัวจะทำให้ทราบถึงลักษณะต่างๆ ในครอบครัวนั้นว่า มีความ
สัมพันธ์ต่อกันเช่นไร มีทัศนคติ และวิถีทางในการดำเนินชีวิตอย่างไร เพราะครอบครัวเป็นมากกว่า

¹⁰ D.E.F. Tilbury, Casework in Context : A Basic for Practice
(Exeter, Great Britain : A. Wheaton & Co., 1977), p. 3.

กลุ่ม ของบุคลิกภาพที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล แต่ยั้งรวมถึงปฏิสัมพันธ์ของบุคลิกภาพของแต่ละบุคคลและอิทธิพลที่มีต่อกันและกันด้วย"¹¹

กล่าวโดยสรุปแล้ว การศึกษาเฉพาะกรณีผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่ได้รับการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นการศึกษาในลักษณะวิเคราะห์เจาะจง เพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างละเอียดลึกซึ้ง โดยใช้วิธีการหลายๆ แบบดังกล่าวดังนี้ จึงน่าจะทำได้ประโยชน์ตามที่ได้ตั้งจุดมุ่งหมายไว้ คือ ทำให้ทราบสาเหตุที่ผู้สมัครไม่ได้รับการเลือกตั้ง ทราบถึงยุทธวิธีในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งที่ทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวในการเลือกตั้ง ตัวอย่างจากการศึกษารณีผู้สมัครหมายเลข 9 นี้ อาจถือเป็นตัวแทนของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่สอบตกกลุ่มหนึ่งได้ด้วย กล่าวคือ จากการศึกษาี้ จะทำให้ทราบถึงสาเหตุสำคัญต่างๆ ที่ทำให้ผู้สมัครหมายเลข 9 ไม่ได้รับการเลือกตั้ง ซึ่งอาจเป็นเพราะวิธีการหาเสียงบกพร่อง หรือเป็นวิธีการหาเสียงที่ขาดประสิทธิภาพ จนไม่อาจโน้มน้าวจิตใจผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้คล้อยตามได้ และเมื่อได้ทราบถึงสาเหตุที่แท้จริงซึ่งทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งดังกล่าวไม่ได้รับเลือกตั้งโดยละเอียดลึกซึ้งแล้ว ก็สามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดเป็นกฎเกณฑ์อธิบายถึงสาเหตุอื่นๆ ที่ทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ไม่ได้รับการเลือกตั้งโดยส่วนรวม เพราะผู้สมัครหมายเลข 9 ก็นับว่าเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งคนหนึ่งในกลุ่มของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ไม่ได้รับการเลือกตั้งจำนวนกว่าสองพันคนเช่นกัน หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ศึกษาถึงความบกพร่องหรือความดีของยุทธวิธีในการหาเสียงของผู้สมัครหมายเลข 9 (individual) เพื่อให้ทราบถึงความบกพร่องหรือความดีของยุทธวิธีในการหาเสียงของกลุ่มผู้สมัครที่ไม่ได้รับการเลือกตั้ง (group) ทั้งหลายนั่นเอง

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹¹ Eileen Younghusband, et al., (eds.), Case-Work With Families and Children (Chicago : University of Chicago Press, 1970), pp.3-4.

นิยามศัพท์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

ผู้สมัครรับเลือกตั้ง หมายถึง ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขตเลือกตั้งที่ 4 จังหวัดอุบลราชธานี ในการเลือกตั้งทั่วไป 24 กรกฎาคม 2531 ซึ่งมีคุณสมบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งพระราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 มาตรา 94 คือมีอายุตั้งแต่ 25 ปีขึ้นไป และสมัครรับเลือกตั้งเป็นคณะในนามของพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียว

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง หมายถึง ประชาชนทั้งชายและหญิง สัญชาติไทย อายุ 20 ปีบริบูรณ์ มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตเลือกตั้ง และมีคุณสมบัติอื่นตามกฎหมาย เช่น ไม่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต นักบวช หรือจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ หรือถูกคุมขังอยู่ในระหว่างที่มีการเลือกตั้ง เป็นต้น และในที่นี้หมายถึงผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ 4 จังหวัดอุบลราชธานี

เขตเลือกตั้ง หมายถึง ท้องที่ที่จัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีจำนวนผู้แทนราษฎรอย่างต่ำเขตละหนึ่งคน และสูงสุดสามคน ตามจำนวนราษฎรในแต่ละเขตเลือกตั้ง กล่าวคือ ถ้ามีราษฎรในเขตเลือกตั้ง 150,000 คน สามารถมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ 1 คน และในที่นี้เขตเลือกตั้ง หมายถึง เขตเลือกตั้งที่ 4 จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งประกอบด้วย 8 อำเภอ และ 1 กิ่งอำเภอ มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 3 คน

หน่วยเลือกตั้ง หมายถึง สถานที่ที่กำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเข้าไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง โดยผู้เลือกตั้งมีชื่ออยู่ในบัญชีของหน่วยเลือกตั้งนั้นๆ หน่วยเลือกตั้งจะตั้งอยู่ตามสถานที่ต่างๆ ภายในเขตเลือกตั้ง และมีจำนวนหลายหน่วยเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งหนึ่งๆ ในที่นี้หน่วยเลือกตั้ง หมายถึง หน่วยเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ 4 ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 315 หน่วย

การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง หมายถึง กระบวนการหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้ง นับตั้งแต่การเตรียมตัวก่อนการสมัครรับเลือกตั้ง การวางแผนในการหาเสียงเลือกตั้ง การจัดคณะผู้ช่วยเหลือฝ่ายต่างๆ รวบรวมขึ้นเป็นศูนย์รณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง การโฆษณาประชาสัมพันธ์หาเสียงเลือกตั้งในรูปของแผ่นปลิว ป้ายโฆษณา และอื่นๆ ตลอดจนพฤติกรรมต่างๆ

ของผู้สมัครรับเลือกตั้ง และกลุ่มผู้ช่วยเหลือกระทำไปในการหาเสียงเลือกตั้งจนถึงวันเลือกตั้ง โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นที่รู้จักและนิยมชมชอบของประชาชน การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งจึงเกี่ยวข้องกับคน วัสดุอุปกรณ์ เงิน และการจัดการต่างๆ ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีทรัพยากรทางการเมืองจำนวนมากจะมีกระบวนการรณรงค์อย่างกว้างขวาง และในทางตรงกันข้าม ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีทรัพยากรทางการเมืองจำกัด จะรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งในขอบเขตที่จำกัดด้วย

ยุทธวิธีในการหาเสียงเลือกตั้ง หมายถึง วิธีการหาเสียงสำคัญอย่างหนึ่งอย่างใดของผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือหมายถึงเล่ห์เหลี่ยม (trick) ที่ผู้สมัครแต่ละคนนำมาใช้ในการหาเสียง ซึ่งอาจเหมือนกันหรือแตกต่างกันก็ได้ ยุทธวิธีในการหาเสียงเลือกตั้งจึงเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทางการเมือง (political culture) ของคนในสังคม ตลอดจนมีความสัมพันธ์กับค่านิยมของสังคม (social value) อุดมการณ์ทางการเมือง (political ideology) และบรรทัดฐานทางสังคม (social norms) อีกด้วย ยุทธวิธีในการหาเสียงเลือกตั้งจึงเป็นวิธีการหาเสียงสำคัญที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคนเน้นในการหาเสียง เพราะคาดหมายว่าจะ เป็นวิธีการหาเสียงที่สามารถทำให้ประสบความสำเร็จชนะในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

การใช้เงินซื้อเสียง หมายถึง การใช้เงินในรูปของเหรียญหรือธนบัตร จ่ายให้กับผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เพื่อแลกเปลี่ยนกับคะแนนเสียง นอกจากนี้ ยังหมายความถึงการแจกสิ่งของต่างๆ เช่น ไม้ขีดไฟ 1 กล่อง บุหรี่ 1 ซอง น้ำปลา 1 ขวด รองเท้า 1 คู่ ปลาหู 1 เบ่ง ลำไย 1 ถัง หมู 1 ตัว ฯลฯ ให้กับผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง หรือประชาชนโดยทั่วไป โดยผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือตัวแทน อนึ่ง การจัดสร้างสาธารณประโยชน์ เช่น ขุดเจาะบ่อน้ำบาดาล สร้างศาลาที่พักกรมทางการเมืองการสร้างหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน และอื่นๆ ในลักษณะเดียวกัน เพื่อแลกเปลี่ยนกับคะแนนเสียงก็อาจจัดเข้าไปในประเภทการใช้เงินซื้อเสียงด้วย

หัวคะแนน หมายถึง บุคคลที่ทำงานหาเสียงช่วยเหลือผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งมีอยู่หลายระดับ ตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด และระดับประเทศ หัวคะแนนเป็นกลุ่มชนชั้นนำในท้องถิ่น เป็นผู้มีชื่อเสียงในทางใดทางหนึ่ง ทั้งในทางที่ดีและไม่ดี เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายทุน เงินกู้ อดีตข้าราชการ นักเลง เจ้ามือหวยใต้ดิน เป็นต้น หัวคะแนนจึงมักเป็นผู้ที่รู้จัก

ประชาชนในเขตเลือกตั้งอย่างกว้างขวาง มีสิทธิพลที่จะชักจูงให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งคล้อยตามได้ โดยเฉพาะประเด็นที่จะลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใด ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีเงินทุนในการหาเสียงจำนวนมากจึงนิยมจัดตั้งหัวคะแนนตามหน่วยเลือกตั้งให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ หรือตามจำนวนคะแนนเสียงที่ประเมินว่าจะทำให้สามารถชนะการเลือกตั้ง เพราะระบบหัวคะแนนมีความจำเป็น ต้องใช้จ่ายเงินจำนวนมาก โดยเฉพาะเงินค่าตอบแทนการทำงานของบรรดาหัวคะแนน และผู้ทำงานช่วยเหลือผู้ที่เป็นหัวคะแนน หรือหัวคะแนนระดับย่อยลงไป และเงินที่หัวคะแนนต้องนำไปซื้อคะแนนเสียง ซึ่งเป็นเงินจำนวนล้านบาท แล้วแต่อัตราราคาในการซื้อเสียง และค่าตอบแทนที่หัวคะแนนเรียกร้อย

การมีหัวคะแนนช่วยหาเสียงนั้น ทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่เสียเวลาตระเวนหาเสียงพบปะประชาชน และสามารถแน่ใจได้ว่าจะได้รับคะแนนเสียงจำนวนมาก หรือสามารถชนะการเลือกตั้งได้ เพราะหัวคะแนนกับประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีความใกล้ชิดกันมาก รวมทั้งเคยช่วยเหลือมีบุญคุณต่อกันมาก่อน หัวคะแนนส่วนใหญ่จึงสามารถจูงใจผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้เลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งคนหนึ่งคนใดหรือหลายคนได้

การปราศรัย พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2493 พิมพ์ครั้งที่ 18 พ.ศ.2523 หน้า 576 ให้ความหมายไว้ว่า ปราศรัย (ปราไซ) น. พูดด้วยความเ็นดู. การแสดง อธิษาศัยในระหว่างผู้ใหญ่ต่อผู้น้อยหรือผู้ที่เสมอกัน, ปราศรก. ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ปราศรัย หมายความว่า การที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งพูดประเด็นต่างๆ เพื่อหาเสียงสร้างความนิยมในหมู่ประชาชน เช่น การพูดถึงตนเองเพื่อแนะนำให้ประชาชนรู้จัก พูดถึงนโยบายของพรรคการเมืองที่ตนสังกัด พูดถึงปัญหาต่างๆ ของบ้านเมือง และวิธีแก้ไขปัญหานั้น เหล่านั้น เป็นต้น การปราศรัยจึงนับว่าเป็นยุทธวิธีหาเสียงอย่างหนึ่ง ซึ่งผู้สมัครรับเลือกตั้งนิยมใช้ในการหาเสียง โดยเฉพาะผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีทุนทรัพย์ในการหาเสียงน้อย และมุ่งหาเสียงในกรอบของกฎหมาย การปราศรัยอาจสามารถทำได้ โดยพูดปากเปล่ากับผู้ฟังกลุ่มเล็ก ๆ จนถึงการพูดผ่านเครื่องขยายเสียงกับผู้ฟังจำนวนหลายพันหลายหมื่นคน การปราศรัยจึงประกอบด้วยผู้พูดหนึ่งคนและกลุ่มผู้ฟังจำนวนหนึ่ง โดยผู้พูดจะยืนอยู่ในที่ที่ประชาชนมองเห็นได้ถนัด ส่วนประชาชนผู้ฟังการปราศรัยจะ

นั่งหรือยืนอยู่ในบริเวณที่สามารถได้ยินเสียงผู้ปราศรัยได้ชัดเจน ยุทธวิธีหาเสียงโดยการปราศรัยนี้ เป็นที่นิยมกันมานานในต่างประเทศ สำหรับประเทศไทยก็เริ่มมีมาตั้งแต่การเลือกตั้งยุคแรกๆ แล้ว บางทีเรียกว่า "การไฮด์ปาร์ค"

โปสเตอร์ (poster) เป็นการเรียกทับศัพท์ภาษาอังกฤษ หมายถึง แผ่นประกาศของผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือของพรรคการเมืองต่างๆ เพื่อโฆษณาพรรคการเมือง และผู้สมัครรับเลือกตั้งให้ประชาชนได้รู้จักอย่างกว้างขวาง โปสเตอร์อาจมีทั้งที่เป็นเพียงข้อความตัวหนังสือ หรือมีเพียงรูปภาพ หรือมีทั้งรูปภาพและข้อความในแผ่นเดียวกัน โดยปกติแล้วจะพิมพ์ด้วยกระดาษอย่างดี มีทุกขนาดทั้งเล็กและใหญ่ แต่มีจุดมุ่งหมายเหมือนกัน คือ ติดประกาศ หรือโฆษณาให้ผู้พบเห็นเกิดความสนใจมาอ่านข้อความหรือดูรูปภาพในโปสเตอร์นั้น กรณีโปสเตอร์หาเสียง ก็เพื่อโฆษณาจูงใจให้ประชาชนในเขตเลือกตั้งสนใจ และอ่านข้อความที่พรรคการเมืองหรือผู้สมัครทำไว้ในโปสเตอร์ต่างๆ

บัตรเบอร์ หมายถึง บัตรที่มักทำด้วยกระดาษแข็ง ขนาดเล็กเท่าฝ่ามือ หรือเล็กกว่า พิมพ์รูปผู้สมัคร หมายเลขประจำตัวผู้สมัคร ตลอดจนคำขวัญต่างๆ เพื่อใช้แจกจ่ายให้กับประชาชนในเขตเลือกตั้งโดยทั่วไป เป็นการย้าให้ประชาชนรู้จักผู้สมัครรับเลือกตั้ง และพรรคการเมืองที่สังกัดโดยทั่วถึง บัตรเบอร์นี้ ผู้สมัครมักพิมพ์แจกจ่ายจำนวนมาก เพราะมีราคาถูกกว่าโปสเตอร์ และประชาชนที่รับแจกมักนำติดตัวกลับไปบ้านเรือนด้วย

ใบปลิว มีลักษณะคล้ายๆ กับโปสเตอร์ แต่มีขนาดเล็กกว่า และพิมพ์ด้วยกระดาษบาง ใบปลิวมักเป็นข้อความ เป็นส่วนใหญ่ เพื่อโฆษณาเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับผู้สมัครรับเลือกตั้งโดยตรง และพิมพ์ทั้งสองหน้า ขณะที่โปสเตอร์พิมพ์เพียงหน้าเดียว ใบปลิวจึงใช้แจกจ่ายให้กับประชาชนเมื่อทำการปราศรัย หรือตระเวนหาเสียงเหมือนกับบัตรเบอร์ ถ้าเปรียบราคาต่อแผ่นแล้ว ใบปลิวจะมีราคาถูกกว่าบัตรเบอร์ และโปสเตอร์มาก

คัตเอาท์ หมายถึง แผ่นประกาศโฆษณาขนาดใหญ่ ซึ่งทำด้วยไม้ หรือแผ่นไม้อัดอย่างดี หรือสังกะสี ซึ่งต้องตอกติดตรงกับเสา หรือสิ่งก่อสร้างอื่นที่มั่นคง คัตเอาท์ หรือแผ่นประกาศโฆษณาขนาดใหญ่นี้ มักจะใช้ฝีมือคนวาดรูปผู้สมัคร และเขียนข้อความต่างๆ ด้วยสีเส้นสวยสดงดงาม เฉพาะผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีเงินทุกหาเสียงจำนวนมาก เท่านั้นที่ทำได้ไว้โฆษณาตนเอง เพราะมีราคาแพง

นักการเมือง หมายถึง บุคคลที่ดำรงตำแหน่งซึ่งมาจากการเลือกตั้งของประชาชน หรือจากการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งตามวาระ เช่น 2 ปี หรือ 4 ปี เป็นต้น นักการเมืองแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ตามลักษณะของที่มา ซึ่งได้แก่

1. นักการเมืองที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน เช่น ส.ส. หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็นนักการเมืองระดับประเทศ ส.จ., ส.ท., ส.ก., ส.ข. ซึ่งเป็นนักการเมืองระดับท้องถิ่น
2. นักการเมืองที่มาจาก การแต่งตั้ง เช่น ส.ว. หรือสมาชิกวุฒิสภา รัฐมนตรีที่ไม่ได้มาจาก ส.ส. เป็นต้น

นักการเมืองจึงประกอบด้วยบุคคลจากทุกสาขาอาชีพ ที่เข้าไปดำรงตำแหน่งต่างๆ ดังกล่าวแล้ว

นักธุรกิจ หมายถึง บุคคลทั้งชายและหญิง ที่ประกอบอาชีพทางด้านธุรกิจต่างๆ เช่น การค้า การโฆษณา อุตสาหกรรมการผลิตต่างๆ นักธุรกิจจึงหมายถึงผู้ประกอบกิจการ เพื่อกำไรผิตกับข้าราชการที่มุ่งให้บริการประชาชน แต่ทั้งนักธุรกิจและข้าราชการก็อาจเป็นนักการเมืองได้ถ้าเข้าไปดำรงตำแหน่งต่างๆ ทางการเมือง

บัตรเลือกตั้ง หมายถึง บัตรสำหรับผู้มีสิทธิเลือกตั้งใช้กากบาท (X) เพื่อลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้ง การนับคะแนนในหน่วยเลือกตั้งจะนับตามคะแนนในบัตรเลือกตั้งที่มีสิทธิเลือกตั้งกากบาทหมายเลขประจำตัวของผู้สมัครแต่ละคน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

การศึกษานี้ นอกจากจะทำให้ทราบถึงยุทธวิธีในการหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งคนหนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นตัวแทนของผู้สมัครรับเลือกตั้ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนหนึ่งแล้ว ยังอาจทำให้ทราบถึงสภาพการณ์ทางการเมืองเกี่ยวกับการเลือกตั้งทั่วไปของไทยในปัจจุบันด้วย และคาดว่าการศึกษาจะเป็นหลักฐานทางด้านเอกสารอันหนึ่งยืนยันว่า กระบวนการเลือกตั้งของไทยในปัจจุบันนั้นมีสภาพเช่นไร ส่งเสริม หรือไม่ส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างไร และที่สำคัญคือผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า การศึกษาในประเด็นของผู้สมัครรับเลือกตั้ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยเฉพาะอย่างตรงไปตรงมา ดังที่มีผู้ศึกษามามากและงานศึกษานี้ จะเป็นแรงกระตุ้นให้ผู้มีความรู้ความสนใจในกระบวนการเลือกตั้งของไทยในประเด็นดังกล่าวได้ทำการศึกษาค้นคว้ากันอย่างกว้างขวางต่อไป เพื่อประโยชน์ในการหามาตรการที่เหมาะสมมาปรับปรุงกระบวนการเลือกตั้ง ทำให้ระบอบประชาธิปไตยแบบมีตัวแทนของไทยมีคุณภาพดียิ่งขึ้นโดยสรุปแล้ว คาดว่าจะได้รับประโยชน์จากการศึกษาเรื่องนี้ ดังนี้คือ

1. ทราบถึงยุทธวิธีในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ของผู้สมัครในเขตเลือกตั้งที่ 4 จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งอาจจะ เป็นตัวแทนของผู้สมัครรับเลือกตั้ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในต่างจังหวัดส่วนหนึ่งได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สมัครที่ไม่ได้รับเลือกตั้ง
2. ทราบถึงยุทธวิธีในการหาเสียงบางประการที่มีส่วนทำให้ผู้สมัครได้รับเลือกตั้ง รวมทั้งยุทธวิธีหาเสียงที่ผิดกฎหมายและไม่เป็นที่เปิดเผยด้วย
3. ทราบถึงสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ 4 จังหวัดอุบลราชธานี ทั้งในส่วนของสภาพทางภูมิศาสตร์ ส่วนของประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง การบริหารการเลือกตั้ง และในด้านของผู้สมัครรับเลือกตั้ง
4. ทราบถึงความแตกต่างระหว่างผู้สมัครที่มีทุนทรัพย์น้อยกับผู้สมัครที่มีทุนทรัพย์ในการหาเสียงจำนวนมาก ทำให้เห็นความได้เปรียบ-เสียเปรียบของผู้สมัครทั้งสองประเภทดังกล่าว
5. ทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการเลือกตั้งของไทยเรา ซึ่งส่งผลกระทบต่อไปถึงระบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยด้วย เพื่อจัดทำเป็นข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องจะได้พิจารณาหาแนวทางแก้ไขต่อไป

6. เป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจจะศึกษาให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น หรือศึกษาในกรณีที่เกี่ยวข้องกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วิธีการหาเสียงของพรรคการเมืองในปัจจุบัน ซึ่งแตกต่างจากอดีตมาก ว่าอยู่ในกรอบของกฎหมายหรือไม่ อย่างไร หรือสมควรจะแก้ไขกฎหมายอย่างไร เพื่อความคุ้มค่าในการเลือกตั้งมีความ "บริสุทธิ์ ยุติธรรม" ยิ่งขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย